

ใบความรู้

เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลให้รัฐสยามปฏิรูปสู่ความทันสมัยแบบตะวันตก

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔) จวบจนถึงรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖) นั้น บ้านเมืองมีการเปลี่ยนแปลงมากมาย ประกอบกับภัยคุกคามจากชาติตะวันตกในยุคที่ลัทธิจักรวรรดินิยมกำลังเติบโตในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งพระปรีชาสามารถขององค์พระกษัตริย์ไทย พระองค์ได้ตระหนักถึงภัยคุกคามนี้เป็นอย่างดี จึงมีการวางแผนปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงบ้านเมือง โดยมุ่งเน้นความเจริญตามแบบอย่างชาติตะวันตก ทำให้ประเทศไทยไม่ตกเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก โดยเฉพาะการปฏิรูปประเทศให้ทันสมัยเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้สยามปิดจุดอ่อนของประเทศในแถบนี้ที่ตะวันตกใช้เป็นหนึ่งในข้ออ้างหลาย ๆ ข้อ ทำให้ประเทศเป็นเมืองขึ้นด้วยเหตุผลล้าหลัง ป่าเถื่อน และไม่ทันสมัย การปฏิรูปประเทศให้ทันสมัยในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงเป็นส่วนผสมของพระปณิธานในการปฏิรูปสยามบวกกับสภาพแวดล้อมภายนอกบีบบังคับให้ต้องเปลี่ยนแปลงด้วย

การดำเนินนโยบายต่างประเทศกับชาติตะวันตกและการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔)

คณะราชทูตสยามเข้าเฝ้าจักรพรรดินโปเลียนที่ ๓

ณ พระราชวังฟงแตนโบล วันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๐๔

(อ้างอิง : หนังสือ ไตรัมพระบารมี ๒๓๗ ปี กรุงรัตนโกสินทร์ โดย กระทรวงวัฒนธรรม)

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔) โปรดให้มีกรรมการทำสนธิสัญญาเบาว์ริงขึ้น ซึ่งไทยจัดทำสนธิสัญญากับประเทศอังกฤษเป็นชาติแรก โดยอังกฤษส่ง เซอร์จอห์น เบาว์ริง เป็นทูตเชิญพระราชสาส์นจากสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรีย เข้ามาทำสนธิสัญญาสำเร็จเป็นชาติแรก นอกจากนี้ โปรดให้จัดตั้งโรงพิมพ์หลวงขึ้นในพระบรมมหาราชวัง ชื่อว่า “โรงอักษรพิมพ์การ” ใช้พิมพ์ประกาศและกฎหมายต่าง ๆ เป็นหนังสือแถลงข่าวของทางราชการ เรียกว่า “ราชกิจจานุเบกษา” อีกทั้งให้ราษฎรมีโอกาสถวายฎีการ้องทุกข์ได้สะดวก โดยสามารถร้องทุกข์ต่อพระมหากษัตริย์ได้โดยตรง ทรงปรับปรุงระบบการศาล ทรงเปลี่ยนแปลง

พระราชพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา โดยทรงร่วมเสวยน้ำพระพิพัฒน์สัตยากับขุนนาง ข้าราชการด้วย และริเริ่มการจัดกองทัพแบบตะวันตก และจัดตั้งตำรวจนครบาล

การดำเนินนโยบายต่างประเทศกับชาติตะวันตกและการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕)

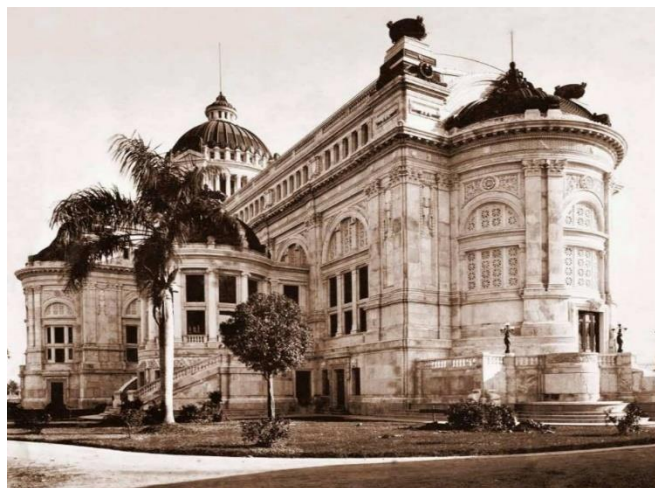
ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) มีการเสียดินแดนให้แก่ชาติมหาอำนาจตะวันตกเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีแนวคิดในการปกครองว่า “ยอมเสียแขนขา เพื่อรักษาหัวใจ” (โดยทรงน้อมนำแนวพระราชดำริที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่รัชกาลที่ ๔) โดยยอมทำสนธิสัญญาที่เสียเปรียบเพื่อรักษาเอกราชของชาติไทยไว้ นอกจากนี้ยังมี การปรับปรุงระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน โปรดเกล้า ฯ จัดตั้งสภาที่ปรึกษา ๒ สภา การปฏิรูปการปกครองส่วนกลาง มีการจัดตั้งกระทรวง การปฏิรูปการปกครองส่วนภูมิภาค เช่น การจัดตั้งมณฑล โดยรวมหัวเมืองต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้กัน ปฏิรูปการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการจัดตั้งสุขาภิบาล การปฏิรูปบ้านเมืองให้ทันสมัยโดยการก่อสร้างสถาปัตยกรรมที่เป็นรูปแบบเหมือนกับชาติตะวันตก รวมถึงการเจริญสัมพันธไมตรีกับมหาอำนาจในยุโรป จากการเสด็จประพาสยุโรป ในปี พ.ศ. ๒๔๔๐ และ พ.ศ. ๒๔๕๐

เสด็จประพาสยุโรป เมืองนิวคาสเซิล ประเทศอังกฤษ

วันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๐

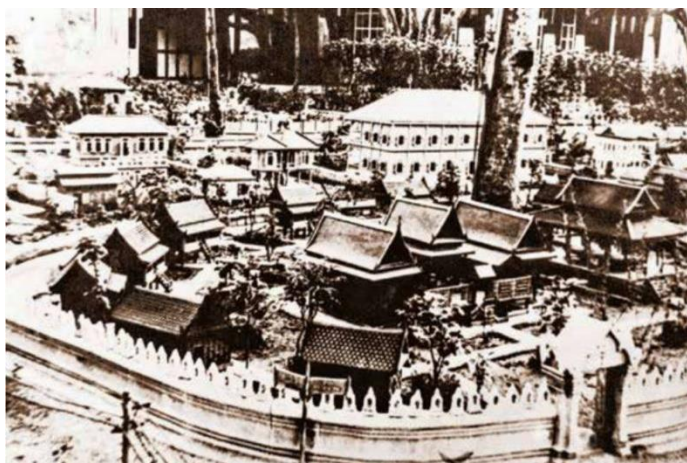
(อ้างอิง : หนังสือ ใต้ร่มพระบารมี ๒๓๗ ปี กรุงรัตนโกสินทร์ โดย กระทรวง

พระที่นั่งอนันตสมาคม รูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก พ.ศ. ๒๔๕๑

(อ้างอิง : หนังสือ ใต้ร่มพระบารมี ๒๓๗ ปี กรุงรัตนโกสินทร์ โดย กระทรวงวัฒนธรรม)

การดำเนินนโยบายต่างประเทศกับชาติตะวันตกและการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖)

เมืองจำลองดุสิตธานี ทดลองการปกครองแบบประชาธิปไตย
(อ้างอิง : หนังสือ ได้ร่มพระบารมี ๒๓๗ ปี กรุงรัตนโกสินทร์ โดย กระทรวงวัฒนธรรม)

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖) นั้นมุ่งเน้นไปที่การมีบทบาทในเวทีระดับโลก เช่นการประกาศเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๑ ในฝ่ายพันธมิตร ทำให้ไทยสามารถแก้สนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมได้ (โดยเฉพาะเรื่อง) และการเตรียมตัวเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นรูปแบบประชาธิปไตย โดยการจัดตั้งดุสิตธานี เพื่อทดลองการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยโปรดฯ ให้สร้างนครจำลองขึ้น นามว่า “ดุสิตธานี” เดิมตั้งอยู่ที่พระราชวังดุสิต

โปรดฯ ให้มีการบริหารงานโดยการเลือกตั้งตามแบบประชาธิปไตย มีการเลือกตั้งในระบบพรรคการเมือง มีแนวคิดการส่งเสริมความชาตินิยมในหมู่ชาวไทย เช่น การจัดตั้งเสือป่าและลูกเสือ การประกาศใช้ธงไตรรงค์ เป็นธงประจำชาติ การพระราชทานิพนธ์ต่าง ๆ ที่แสดงถึงความรักชาติ

จากที่กล่าวมาในข้างต้น สรุปได้ว่าปัจจัยที่ส่งผลให้รัฐสยามปฏิรูปสู่ความทันสมัยแบบตะวันตกนั้นมีปัจจัยหลัก ๆ มาจากลัทธิจักรวรรดินิยมที่รุ่งเรืองในภูมิภาคนี้ เป็นปัจจัยภายนอก และการปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครองเพื่อให้ทัดเทียมชาติตะวันตก และนโยบายที่มีต่อชาติตะวันตกเป็นปัจจัยภายใน ประกอบกับพระมหากษัตริย์ดำเนินนโยบายในด้านการต่างประเทศอย่างระมัดระวัง จึงทำให้ประเทศไทยไม่ตกเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก และสามารถดำรงเอกราชได้ตราบจนถึงทุกวันนี้